

HET LEIDSE PACHTERSOPROER VAN 1748

door

D.J. Noordam

De plundering van de huizen van een aantal belastingpachters in Leiden in de maand juni 1748¹ is niet de eerste in de reeks verwoestingen van pachterseigendommen in dat jaar. In andere steden in Holland, maar ook buiten dit gewest, vinden dergelijke acties plaats. In grote delen van de Republiek heerst er ontevredenheid over de uitwassen van het systeem, waarbij de belastingen aan particulieren worden verpacht. Deze pachters vragen veel meer belasting van de mensen, dan zij eigenlijk mogen doen.² Omdat de primaire levensbehoeften als graan, vlees en turf zwaar belast worden, is het aantal mensen dat onder de praktijken van corrupte belastingpachters lijdt, dan ook groot.

Dat het verzet tegen hen een dergelijke omvang en zwaarte krijgt³, moet echter door andere omstandigheden verklaard worden. Algemeen verwacht men na de verheffing van Prins Willem IV tot stadhouder van Holland in 1747, veranderingen in het regeringssysteem. Deze wensen en eisen worden door allerlei bewegingen naar voren gebracht. In Leiden uit zich dit in de vorm van grote onrust in mei 1747 en in 1748.⁴ Eén van de meest kleurrijke uitbarstingen van geweld is de beweging, die onder de naam "pachtersoproer" bekend is geworden.

De gebeurtenissen

De uitbarsting begint op 17 juni bij het huis van Leendert (van) Stipriaan⁵, een herbergier en bewoner van het huis met een uithangschild waarop drie haringen staan. Het stond aan de Nieuwe Rijn bij de Visbrug, op de plaats waar nu V en D te vinden is. Stipriaan is behalve herbergier ook pachter van het brandhout van Leiden en Rijnlands en krijgt in die functie moeilijkheden. Hij heeft een grote partij hout, die aangevoerd was door Friese boeren, veel te hoog aangeslagen, om op die manier veel geld te innen. Omdat de Friezen deze kosten te hoog vinden, doen zij de partij aan de pachter over. Hierdoor wordt de voorraad van Stipriaan wel erg groot en hij besluit dan ook, het hout tegen een lage prijs te verkopen. De kopers eisen

echter, dat het hout verkocht wordt, zonder dat daarop belasting wordt geheven. Stipriaan weigert dit te doen, waarop jongens steentjes beginnen te gooien tegen de ruiten van zijn huis. Hij roept daarna de hulp van het stadsbestuur in en zijn pand wordt door een achttal soldaten bewaakt. Maar de menigte voor het huis blijft maar groeien. Als de eerste stenen naar de soldaten gegooid worden, moeten deze afdruipen. Daarmee begint om twee uur de aanval op het pachtershuis. In korte tijd wordt de inboedel volledig vernield, alles wat draagbaar is, het huis uitgesleept en in de Nieuwe Rijn gegooid. Het water in de gracht is na afloop nauwelijks meer te zien. Alleen een bijbel die men in het raamkozijn had gelegd, blijft gespaard. Als om vier uur een versterkte groep soldaten aankomt, treffen deze mannen slechts twee bejaarden in dit van binnen bijna volledig vernielde huis aan. Het pand wordt dan dichtgespijkerd en verder door soldaten bewaakt.

Intussen zijn de bakkers en andere winkeliers zo bang geworden voor dit geweld, dat zij op hun etenswaren geen belasting durven vragen. Een enorme toeloop op de winkels heeft tot gevolg, dat het brood tegen de avond volledig is uitverkocht.

Na het succes in het huis van Stipriaan, gaat een menigte naar de woning van de grootste pachter van Leiden, Comelis van der Cock.⁷ Ook daar begint het geweld met het ingooien van de ruiten, maar ondertussen arriveren soldaten. Deze groep van meer dan dertig man bewaakt het huis en voorkomt zo een plundering. Het huis van de op twee na grootste Leidse pachter, Jacob Ockhuijsens wordt eveneens op deze dag gespaard. De woning, die aan de Hooglandse Kerkgracht tegenover het weeshuis staat, wordt door een klein aantal soldaten beschermd, maar is van binnen goed gebarricadeerd. Bovendien worden de aanvallers verschrikt door een kogel, die van binnenuit het huis door de deur heen wordt afgevuurd. De menigte slaagt er toch in een zijkamer te plunderen, maar wordt verjaagd als er soldaten ter versterking worden aangevoerd. De burgerwacht die ook ter ondersteuning het pand bereikt, aarzelt of hij zijn taak (het huis te beschermen) zal uitvoeren.

Vele pachters moeten het dan wel te kwaad hebben, maar één van hen, Leendert van Kouwenhovens maakt zich weinig zorgen. Hij is een vriendelijk en bescheiden man, die in tegenstelling tot de meeste van zijn collega's, niet gehaat is. Zijn huis aan de Nieuwe Rijn tegenover de Vismarkt wordt dan ook door slechts enkele mannen bewaakt. Maar toch richt zich de aanval, na vergeefse tochten langs goed bewaakte pachtershuizen, nu op zijn bezit. Hier wordt op dezelfde manier huis gehouden als bij Leendert Stipriaan. Alles wordt kort en klein geslagen, verscheurd, het huis uitgesleept en in het water gegooid. Ook wordt met veel moeite een zeer zware geldkist naar buiten gebracht, die tenslotte in de Nieuwe Rijn belandt. Het

afb. 1. Plundering van het huis "De drie haringen" door Pieter Cattel, 1748. Doek, 59 x 77 cm. Leiden, Stedelijk Museum de Lakenhal. Foto A. Dingjan.

huis is tijdens de plundering onbewoond, op een paar dienstboden na, die hun toevlucht op een zolderkamer zoeken. Zij worden door enige studenten gered. Eén van de plundersaars van dit huis is de schilder Johannes Korthals¹⁰ die, volgens een ooggetuige, alles vernielde waaraan hij tevoren met schilderen en lakken veel geld verdiend had. Aan de verwoesting die meer dan vier uur duurt en gedeeltelijk bij kaarslicht wordt uitgevoerd, wordt een einde gemaakt door de komst van een groep soldaten. Zij kondigen hun komst aan door met los kruit te schieten. De soldaten weten een paar plundersaars, waaronder de zoon van Korthals, gevangen te nemen. Eén van hen heeft een kamisool en f 1 00,- en wordt daarom verhoord. Maar onder druk van de burgers, die op wacht staan, wordt ook deze man weer vrijgelaten.

De menigte is intussen verder getrokken en gaat naar het huis van Cornelis van Gasten¹¹, die inwoont bij de weduwe van de courantier Felix Klopper in de Breestraat. Deze vrouw verklaart, dat haar huurder vertrokken is met al zijn goederen en dat het huis van haar is. Het blijft hier dan ook bij het ingooien van enkele ruiten.

Hiermee eindigt de eerste dag van het oproer tegen de pachters. Eén van hen heeft geen beroep op de niet al te sterke troepenmacht van de stad gedaan, maar tracht het dreigend geweld op een andere manier af te wenden. Het is Arnoldus Moriaanshooft¹², pachter o.a van de koffie, thee en chocolade, die op de Mare bij het veer naar Haarlem en de Haarlemmerpoort woont. Hij nodigt de menigte uit: "Komt lustig, hebt gij geen dorst, laat ons eens helder in 't rond drinken, dat is beter dan plunderen". Moriaanshooft schenkt wijn en geeft er kaas en brood bij. Het helpt, maar de mannen beloven de volgende dag terug te komen, om dan op bier onthaald te worden.

Op 18 juni is de eerste actie, het opvissen van de goederen van pachter van Kouwenhoven uit de Rijn. Het gebeurt uit een gevoel van een zekere spijt, niet over de verwoesting, maar wel over het feit dat deze juist die man moest treffen. Veel is er overigens van de opgeviste inboedel niet over of bruikbaar. Op deze tweede dag worden de huizen van de pachters goed bewaakt en daarom niet aangevallen. Een waarschuwing van het stadsbestuur tegen samenscholingen onder de bevolking, helpt niet. Daarom moeten ook andere huizen dan van pachters alleen, beschermd worden. In de Groenesteeg wordt een kruidenier bedreigd, die weigert zijn waren goedkoop (zonder belasting kennelijk) te verkopen. Hetzelfde gebeurt bij een grutter op de Beestenmarkt. Bovendien loopt het huis van de brander Cornelis van Aken¹³ aan de Langegracht gevaar. Er volgt ook een mislukte aanval op het huis van Assuerus van Ingen¹⁴, een korenkoopman die ook aan de Langegracht woont. Met hem heeft men nog een appeltje te schillen, omdat hij tijdens de crisis van 1740 toen de graanprijzen erg hoog waren, deze nog eens verder had opgedreven. Van Ingen wordt door een burgerwacht gered, omdat zijn zoon daar vaandrig is.

Deze dag is betrekkelijk rustig, ook al omdat de meeste winkeliers de belasting in hun waren niet doorberekenen, net zoals de vorige dag. Voor enige opwindung zorgt het bericht, dat Haarlemmers in aantocht zijn, om mee te komen helpen bij het plunderen. Als de poorten gesloten worden en alle binnenkomenden zorgvuldig bekeken worden, wijkt de spanning over dit trouwens loze alarm, weer.

De volgende dag wordt, volgens een enkele bron, het huis van een pachtersbediende gepunderd. Deze "kraaiër" die in de buurt van de Zijlpoort woont, is mogelijk dezelfde als degene over wie in een pamflet verteld wordt:

"hij was een kraaiër of verklikker,
(bij Belzebub) een naarselikker,
gelijk meest al de Moffen zijn"

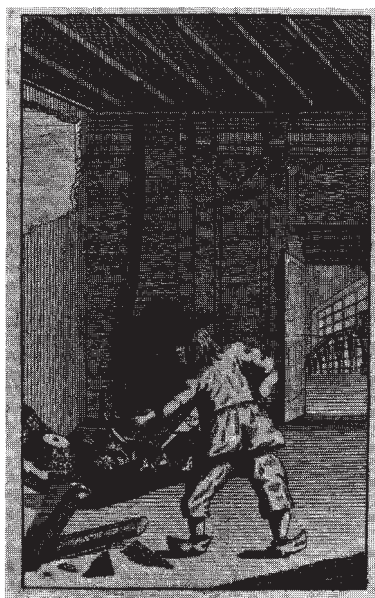
afb. 2. Detail uit afb. 1.

Op 20 juni volgt een grote explosie van geweld. De aanleiding is niet geheel duidelijk. Volgens sommigen was de avond tevoren een droog-scheerder, die tegen de wacht voor het huis van pachter van der Cock wat onaangenaams over de bezitter van het pand gezegd had, door de soldaten afgeranseld. Hij komt nu met versterking wraak nemen en plunderen. Waarschijnlijk wordt de actie ontketend door vrouwen die op koperen ketels trommelend, de mensen in de richting van het huis van deze pachter aan de Nieuwe Rijn tussen Hooi- en Middelstegracht, dirigeren. Dezelfde pamflettist verklaart dat Van der Cock iemand is,

“zo trots, dat zelfs zijn huis, geleeke van voor tot achter
eer een paleis van een voornaam Venetiaan.
zijn heimelijk gemak alleen (‘k meen ‘t wel te weten)
heeft meer gekost, als ik mijn leven heb bezeten”

Het huis van Van der Cock, dat ook wel “Het paleis van Venetië” genoemd wordt is dichtgespijkerd en wordt bovendien door een grote groep soldaten bewaakt. De vesting is op deze manier niet te veroveren. Maar aan de Hooigracht ligt het huisje van een kraaiër van deze pachter, dat niet bewaakt wordt. Van daaruit kan men de woning ook bereiken. Van binnenuit valt men nu de soldaten aan. Deze kunnen verjaagd worden, ook omdat de burgerwacht die ter ondersteuning door de brandklokken was opgeroepen, weigert het huis te beschermen. De groep was al schreeuwend “Wij bewaken geen pachtershuizen” aangekomen en toen uit gesprekken met de plunders bleek, dat het alleen om huizen van pachters te doen was, vertrokken deze burgers weer. Eén van de mooiste huizen van Leiden wordt dan in de korte tijd van twee- en-een half uur, van binnen volledig gesloopt. Een Duitser die met dit werk meehelpt, verklaart dat de inrichting ervan mooier is dan van Versailles! Al het marmer, het goud, het zilver, de boeken van de pachtersadministratie worden eerst kort en klein geslagen en daarna zoals langzamerhand gebruikelijk is, in de Nieuwe Rijn gegooid. De wijnkelder wordt aangesproken en zo worden de beste wijnen die in Leiden te vinden zijn, opgedronken door de plunders. Een ooggetuige herkent onder hen een turfboer (wiens vader door de pachter geruïneerd was) en hoort dat er een aantal metselaarsknechten, een metselaar en timmermansknechten bij zijn. Hij gaat, net zoals zovele andere burgers, een paar dagen later het pand bezoeken en constateert, dat alles kapot is gelijk “de verwoesting van Troje zelfs”. Hieraan had heel enthousiast een doofstomme jongen, Fines, uit de Galgstraat meegedaan, aan wie met tekens duidelijk gemaakt werd, wat vernield moest worden. Volgens sommige berichten sloopt men hier ook het bovenste deel van de voorgevel en hangt men de kat van de pachter, na

afb. 3. Fines vernielt een schoorsteen in het huis van pachter Ockhuijsen. Kopergravure, 75 x 120 mm. Leiden, Gemeentelijke Archiefdienst. Foto C. W. Fock.

gedane arbeid, op.¹⁵ De schade is in ieder geval zeer aanzienlijk, de vergoeding welke Van der Cock tenslotte voor de verwoesting van het pand wordt uitgekeerd, liegt er niet om: f 25.449,-.

Dezelfde morgen worden ook de houten huisjes, die bij de toegangsweg naar elke molen staan, afgebroken. De gebouwtjes worden gebruikt door de telders of schrijvers, die bij moeten houden hoeveel graan aangevoerd wordt. Het tweede grote pachtershuis, dat geplunderd wordt is dat van de nieuwe pachter Jacob Ockhuijsen, die het kort tevoren voor f 7.000,- gekocht had. Ook deze man, een vroegere timmermansknecht van geringe afkomst, die bijzonder hard en onaangenaam optreedt, is weinig geliefd. De plundering van zijn huis gaat volgens het gebruikelijke patroon, alleen is de afstand tot het water hier groter dan elders. Het lijkt ook alsof men hier extra hard optreedt, omdat in deze woning zelfs de kozijnen uit de sponningen gehaald worden en daarna kapotgeslagen worden. Toch heeft men na een uur dit karwei geklaard en gaat men zingend en dansend verder. Er worden vaandels gemaakt van de stijlen van ledikanten en repen behangselpapier. Vrouwen slaan met tangen op koekepannen. Zo trekt men over de Korenbrug naar het huis van Arend van Bleiswijk¹⁶ in de Lange Pieters(kerk)koorsteeg. De plundering duurt, omdat de steeg zo smal is, langer dan bij het vorige huis. Bovendien wil men de schade aan andere percelen

zo veel mogelijk beperken. Ds. Stresoo die in het tegenovergelegen huis woont, hoort dat er instructies gegeven worden, op te passen voor beschadiging van het pand van de predikant. Als toch enkele ruiten bij hem sneuvelen, biedt men aan deze schade te vergoeden. Tegen de avond ligt de steeg vol met vernielde meubels en huisraad, volgens een enkel bericht zelfs tot manshoogte.

Daarna is het huis van Meindert Steffens¹⁷ aan de beurt. Het ligt aan de Nieuwe Rijn dicht bij dat van het op de eerste dag geplunderde van Leendert van Kouwenhoven. Volgens sommige bronnen valt hier een dode, doordat een houten kist naar beneden gegooid wordt en één van de plunderaars treft. Het laatste huis is van Moriaanshooft, die eerst op wijn en de volgende dag op bier getraceerd heeft. Men aarzelt of de goede gever moet worden beloond met de plundering van zijn goederen, maar besluit daar toch toe. Veel vindt men er niet: wat oude potten en pannen worden kapotgeslagen, dakpannen en schoorstenen sneuvelen. Toch weet de pachter later nog f 769,25 aan schadeloosstelling te incasseren; misschien heeft hij ook de drank daarin berekend?

Dezelfde tactiek als Moriaanshooft met zijn lege pand volgen ook enkele andere mogelijke slachtoffers. De huizen van Cornelis van Klinkenberg¹⁸, van Jacob Nolla¹⁹ en mogelijk van een enkele andere, worden geheel leeg en van een bordje "te huur" voorzien, aangetroffen. De schade is hiermee beperkt tot vijf huizen op deze tweede grote dag van plunderingen. Het is tevens de laatste dag van deze bewegingen, omdat op 21 juni de opschorting van de verpachting aan particulieren bekend wordt gemaakt. Enkele dagen later wordt deze schorsing definitief en hoeft voor hervatting van deze plunderingen niet meer gevreesd te worden.

Achtergronden

De gebeurtenissen van het pachersoproer kunnen niet alleen anecdotisch beschreven worden, maar vertellen toch wel wat meer dan alleen uiterlijkheden over deze 18de-eeuwse mensen en situaties. De rol van de stedelijke overheid is hierbij van groot belang. De stadsfunctionarissen moeten er voor zorgen, dat de rust en de orde gehandhaafd worden en dat het gewone leven niet lam gelegd wordt. Herhaaldelijk blijkt dat zij de soldaten die ter beschikking van de stad staan, inzetten en dat door de bewaking van militairen plunderingen van huizen voorkomen wordt. Omdat de bewegingen zich uitbreiden, is het contingent soldaten niet voldoende, om alle in aanmerking komende huizen te bewaken. Daarom moet voortdurend de schutterij, de gewapende burgers, ingezet worden. Deze schutters die zich door hun eed verplicht hebben op te treden, plegen soms sabotage. Later verkla-

ren zij zelfs ook openlijk, dat zij niet ten behoeve van de pachters willen optreden. Daarmee is het pleit wel beslist.

Het is bovendien opvallend, dat de beweging zich niet richt tegen de gehate burgemeesters, zoals later in het jaar wèl gebeurt. De burgers in de schutterijen verklaren, als hun gevraagd wordt de huizen van deze regenten te beschermen, dat zij dit wel zullen doen. Noch de schutters, noch de plunderaars willen in juni 1748 deze magistraten treffen, hoewel zij daar alle mogelijkheid en veel redenen toe hebben.

Het geweld richt zich bijna uitsluitend tegen het systeem van de verpachting. Het is niet gericht tegen personen, maar tegen het bezit van pachters en van anderen die gebruik maken van deze manier van belastinginning. Het blijkt uit het feit, dat de huisjes van de telders afgebroken worden, dat de leveranciers van levensmiddelen (waarop de pacht nu juist zo sterk drukt) bedreigd worden. Het wordt ook zichtbaar in het treffen van de inboedel van de niet onredelijke pachter van Kouwenhoven. Het blijkt verder uit het feit, dat de pachters van de vorige jaren die nu niet meer in functie zijn, niet aangevallen worden, hoewel dit gemakkelijk had gekund.²⁰

Opvallend is ook het systematische en ordelijke karakter van de plunderingen. Hoewel de wijn en het bier rijkelijk lijken te vloeien, is er geen sprake van andere uitwassen. De ruiten van ds. Stresoo worden zelfs vergoed. Er zijn geen andere wanordelijkheden, die met zo veel mensen op de been, zeker hadden kunnen passeren. Het enige geval van (mogelijke) diefstal gebeurt in het huis van Van Kouwenhoven. Maar zijn geldkist verdwijnt, gevuld, in de Rijn. Met het marmer en het goud uit "Het paleis van Venetië" gebeurt hetzelfde.

Het zijn goed uitgevoerde, snel verrichte en uitstekend geleide acties. Maar wie dit "gemeen, jan hagel, gespuis", wie deze "beestachtige vrouwenmensen" geweest zijn, is slechts in een enkel geval te achterhalen. Er zijn opvallend veel vrouwen bij²¹ en ook daaruit kan blijken, dat de belasting juist op voeding onredelijk zwaar drukt. Verder wordt dit grauw beslist niet gerecrueteerd uit de onderste lagen van de Leidse samenleving. De schrijver van één van de dagverhalen, zelf een schutter en in staat belangrijke stedelijke functies uit te oefenen, herkent verschillende mensen: de schilder met zijn zoon, de turfboer en anderen. Elders wordt verklaard, dat er mensen in dienst van de stad, bij zijn. De meest negatieve bron verklaart, dat de beweging geleid wordt door iemand die van de Prins gratie kreeg van de over hem uitgesproken doodstraf. Dat lijkt bijzonder onwaarschijnlijk, want ook het "leiderloze" van de acties valt op. Het zijn steeds spontane bewegingen, waarbij niet dezelfde mensen de menigte leiden. Daarmee lijkt ook een complottheorie, die in dit verband wel eens geformuleerd wordt, de bodem ontzegd. Het is uiterst onwaarschijnlijk, dat achter deze

beweging een politiek verzet schuilgaat²², dat deze menigte gebruikt om andere doeleinden te bereiken. Deze acties zijn noch door Orangisten, noch door democratisch gezinden (Doelisten) geïnspireerd of geleid.

Tenslotte nog enkele gegevens over de getroffenen. In dit jaar 1748 zijn er 17 pachters die de stedelijke of de gewestelijke belastingen pachten. Een deel van hen woont niet in Leiden, waarbij één pachter van wie bekend is dat zijn huis in Delft geplunderd wordt.²³ Van de tien echt Leidse pachters worden de zes grootsten aangevallen. De topmensen van der Cock, Steffens en Ockhuijsen verdwijnen hierna uit de Leidse geschiedenis. Het is misschien niet helemaal toevallig, dat alle drie immigranten zijn. Een zekere vreemdelingenhaat spreekt ook uit het pamflet tegen de kraaiër, waarin ook van pachters die van elders kwamen gezegd wordt, dat ze maar beter weer terug moeten gaan. Drie anderen, Van Kouwenhoven, Moriaanshooff en Van Bleiswijck blijven tot hun dood in Leiden, waar de beide laatsten overigens ook geboren zijn. De kleinste pachters slagen er in buiten de golf van geweld te blijven, met uitzondering van Leendert Stipriaan, over wie dit pachtersoproer losbreekt.

AANTEKENINGEN

1. Bij de samenstelling van dit artikel is gebruik gemaakt van literatuur- en bronverwijzingen van drs. J.A.F. de Jongste en drs. R. Liesker, die ik hiervoor hartelijk dank. De belangrijkste gedrukte bronnen zijn: *Het ontroerd Holland*. Amsterdam ca. 1750, dl. 2, n. 266-299; *Nederlandse Jaarboeken* 1748, Amsterdam 1748, p. 469-476; *De beroerten in de Vereenigde Nederlanden*, Amsterdam 1787, dl. 2, p. 174-181; *Nederlands Wondertoneel*, Leiden 1749, dl. 2, p. 558-570; *Kort dog zakelyk verhaal van alle de plunderingen*, Leiden 1748². Bovendien bestaan er drie dagverhalen: één over de jaren 1747 en 1748, gepubliceerd in het *Leidsch Jaarboekje* 1(1)-18 (1913-1921/22), waarvan het tweede deel, dat over 1748 handelt, nu aanwezig is bij de Gemeentelijke Archiefdienst Leiden (GAL), Bibliotheek nr. 735; het tweede dagverhaal is waarschijnlijk van de hand van Bartholomeus van Leeuwen van Duivenbode en berust bij de GAL, Bibliotheek nr. 784; de derde ooggetuige is mogelijk F.J. van Mieris, wiens verhaal ook te vinden is bij de GAL, Bibliotheek nr. 787.
2. De lijst van pachters kan worden samengesteld met behulp van: GAL, Rechterlijk Archief, nr. 132, dl. 34, GAL, Secretarie-archief na 1574, nr. 4210.
3. De overzichten van de schadeloosstellingen zijn te vinden in de *Resoluties van de Staten van Holland* over 1752, p. 593-604 en in het derde dagverhaal.
4. De heffingen zijn betrekkelijk bescheiden, van elk rond bv. de 30e penning van de inkoop-prijs (dus 3,3%), van elke ton turf 6 penningen (hierna 2 ct).
5. Voor een algemeen overzicht van deze antifiscale en andere bewegingen, R.M. Dekker, "Oproeren in de provincie Holland", *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 3 (1977), p. 299-329.
6. In mei 1747 een aanval van Oranjeklanten op anti-Oranjegezinden en roomsen, in de herfst van 1748 politiek verzet tegen een aantal regenten.
7. Leendert (van) Stipriaan, ged. Leiden 5-1-1695, overl. vóór 16-12-1751, ondertr. Leiden 13-12-1720 Maria Overduin, tr. 2e Voorschoten 18-1-1728 Rebecca Smeking (uit een pachtersfamilie). Uit het eerste huwelijk vier kinderen, uit het tweede zes kinderen, waaronder een zoon die later schepen in Oudewateris. De pachter woont in 1749 waarschijnlijk nog steeds in het-

- zelfde huis in bescheiden omstandigheden, in Gasthuisvierendeel no. 169.
6. Stipriaan pacht vanaf 1-4-1748 de helft van de fruiten van Leiden en Rijnland (voor f 1210) en de helft van het brandhout van Leiden en Rijnland (voor f 1650), vanaf 1-10-1747 de grove waren van Leiden en Rijnland (f 1276) en in 1747 het koren van de stad (f 2810).
7. Comelis van der Cock, ged. Oegstgeest 22-12-1697, ondertr. Leiden 28-6-1720 Elisabeth Visch, waaruit zeven kinderen. Hij wordt in 1749 niet aangeslagen. In Leiden pacht Van der Cock vanaf 1-8-1747: de helft van de turf en de kolen van Leiden en Rijnland (f 60.500), de helft van het gemaal in het middelkwartier van Rijnland (f 7700), de helft van de wijnen in hetzelfde gebied (f 4070), de helft van het gemaal in het laagkwartier in Rijnland (f 12.650), de helft van de wijnen aldaar (f 3465), het gemaal van het hoogkwartier in Leiden (f 26.730), de helft van het bestiaal van Rijsaterwoude ca. (f 38.50). Vanaf 1-10-1747 pacht hij de brandwijnen van Leiden en Rijnland (f 31.350) en vanaf 12-11-1747 het gemaal van de stad (f 13.800). Bovendien is Van der Cock pachter van het kantoor-generaal (met drie pachten), in Delft (met drie pachten) en in Haarlem en Gouda.
8. Jacob Ockhuijsen ondertr. als weduwnaar van Anna Verhooff, Leiden 23-10-1745 Beatrix van der Geer, waaruit in Leiden twee kinderen worden geboren. Hij pacht vanaf 1-4-1748: de helft van de paarden-, het hoorgeld ed. van Leiden (f 5500), de helft van de fruiten van Leiden en Rijnland (f 1210), de helft van het brandhout van Leiden en Rijnland (f 16.50). Bovendien vanaf 1-8-1747: het bestiaal van Leiden (f 26.950), de helft van het gemaal van het middelkwartier van Rijnland (f 7700), de helft van het gemaal van het laagkwartier van Rijnland (f 12.650), de helft van de wijnen van het middelkwartier van Rijnland (f 4070), de helft van de wijnen van het laagkwartier van Rijnland (f 3465), de helft van het bestiaal van Rijsaterwoude (f 3850), de helft van het vlees van Leiden (f 4625). Hij pacht vanaf 1-10-1747: de helft van de wijnen van Leiden (f 7150) en in 1747 de wijnkraan van de stad (f 960). Bovendien komt hij onder het kantoor-generaal voor.
9. Leendert van Kouwenhoven, afkomstig uit Katwijk a/d Rijn, begr. Leiden 9/16-7-1763, ondertr. Leiden 13-5-1718 Lidia van der Hart (begr. Leiden 3/10-10-1761), waaruit vier kinderen. Komt in 1749 in welstand voor, Burgstreng no. 52. Van Kouwenhoven pacht in 1747 de olie van Leiden (f 3310), vanaf 1-8-1747 de bieren van de stad (f 31.240) en vanaf 1-4-1748 de paarden van het hoogkwartier van Rijnland (f 24.420).
10. Johannes Korthals, ged. Zoeterwoude 9-11-1704, ondertr. Leiden 6-9-1726 Judith Houzee, waaruit drie zoons die in aanmerking komen als hulp van hun vader op te treden: Arnoldus (geb. 1730), Dirk (geb. 1735) en Jan (geb. 1737). Hij woont in 1749 aan de Oostkant van de Herengracht als schilder en verlakker, Noord Rijnvest no. 2 12.
11. Van Cornelis van Gasten is weinig bekend. Hij pacht vanaf 1-10-1747 de azijnen van Leiden en Rijnland (f 3850), vanaf 1-8-1747 de helft van de ronde maat van Leiden en Rijnland (f 1155) en vanaf 1-4-1748 de helft van de boter van Leiden en Rijnland (f 6875).
12. Arnoldus Moriaanshooft, ged. Leiden 13-4-1704, begr. ald. 11/18-5-1776, ondertr. Leiden 11-10-1727 Helena of Magdalena Graafschap (begr. Leiden 18/25-9-1745) en 2e Leiden 31-3-1746 Maria van den Brandt (begr. Leiden 8/15-6-1771). Hij komt in 1749 als lakenfabriek voor, Nieuwe Mare no. 32. Vanaf 1-8-1747 pacht hij de waag van Leiden en Rijnland (f 5500), vanaf 1-10-1747 de koffie, thee e.d. van Leiden en Rijnland (f 1 5.000) en vanaf 1-4-1748 het klein zegel van Leiden en Rijnland (f 33.000).
13. Van Comelis van Aken is bekend, dat hij in 1749 brander en koopman is en in Zijloort no. 303 woont.
14. Assueres van Ingen, ged. Leiden 23-8-1694 woont in 1749 in Zijloort no. 576. Hij ondertr. Leiden 10-8-1715 Gerrebregt Righout.
15. Volgens andere berichten gebeurt dit bij Meindert Steffens.
16. Arend van Bleiswijk, ged. Leiden 15-10-1702, begr. ald. 31-12-1774/7-1-1775, ondertr. ald. 20-8-1728 Maria van Pelt (begr. Leiden 5/12-4-1777). In 1749 woont hij zeer bescheiden in hetzelfde huis, Over 't Hof, no. 4. Hij pacht in 1747 het zout van de stad (f 480), vanaf 1-4-1748 het zout van het hoogkwartier van Rijnland (f 8360) en van het middelkwartier van Rijnland (f 5610), vanaf 1-10-1747 het veer- en karrossengeld van Leiden en Rijnland (f 9240) en in 1747 de grote waag van de stad (f 1700) en het stal- en marktgeld van de stad (f 1.500).